

‘प्रश्नपत्र-पारूपम्’

‘कक्षा-अष्टमी’

2019-20

प्र०1 एकस्य गद्यांशस्य हिन्दीभाषायाम् अनुवादः। (1x5=5)

(अत्र गद्यद्वयं भविष्यतः। प्रथम-गद्यभागः
एकतः अष्टमपाठपर्यन्तं द्वितीय-गद्यश्च अष्टमतः पञ्चदश-
पाठपर्यन्तं भविष्यति)

प्र०2 द्वयोः श्लोकयोः हिन्दी भाषायामनुवादः। (2x4=8)

(अत्र श्लोकत्रयं भविष्यति।)

1. प्रथमः श्लोकः ⇒ एकतः पञ्चमपाठपर्यन्तम्।
2. द्वितीयः श्लोकः ⇒ षष्ठतः दशमपाठपर्यन्तम्।
3. तृतीयः श्लोकः ⇒ एकादशपाठतः पञ्चदशपाठपर्यन्तम्।

प्र०3 गद्यांशं पठित्वा तदाधारेण संस्कृतभाषायाम् एव
प्रश्नानाम् उत्तराणि। (पठित-अवनोधनम्) (1x5=5)

(इत्यत्र अस्मिन् प्रश्ने एकपाठतः

आरभ्य पञ्चदशपाठपर्यन्तं कस्यचिदपि पाठस्य
एकः गद्यांशः भवितुम् अर्हति)

प्र०4 हिन्दीभाषायां कथायाः सारः। (1x5=5)

(पाठ्यपुस्तकस्य कस्याश्चिदपि कथायाः
सारं प्रष्टुं शक्नुवन्ति)

प्र०5 पाठ्यपुस्तकस्य अभ्यासात् प्रश्नानामुत्तराणि। (1x4=4)

(अत्र पञ्च अथवा षड् प्रश्नाः स्युः। त्रिषु-
त्रिषु पाठेषु एकः प्रश्नः भवेत् अर्थात् पञ्चदशपाठानां
पञ्चभागाः स्युः, एकभागे त्रयः पाठाः भविष्यन्ति)

प्र०६ प्रश्ननिर्माणम् ।

(1x5=5)

(पाठ्यपुस्तकस्य केषुचित् पाठेषु एव प्रश्न-
निर्माणं विद्यते अतः प्रश्नमेतत् कृतापि गृहीतुं
शक्यते)

प्र०७ रिक्तस्थानपूर्तिः ।

(1x5=5)

(अत्र मञ्जूषा दीयते । मञ्जूषायाम्
क्रियापदानि, अव्ययपदानि, अन्यपदानि वा भवितुमर्हन्ति ।
अतः सम्पूर्ण पुस्तके उक्तादृशाः प्रश्नाः विद्यन्ते ।)

प्र०८ श्लोकलेखनम् (अर्थसहितम्) ।

(1x4=4)

(प्रश्न-पत्रे द्वितीये-प्रश्ने श्लोकत्रयं
भविष्यति, एतान् श्लोकान् विहाय पाठ्यपुस्तकात्
कोऽपि श्लोकौ भवेत्)

प्र०९ शब्दरूपाणि (यथानिर्दिष्टानि)

(1x4=4)

(पाठ्यक्रमे निर्धारिताः सामान्यशब्दाः
एव स्युः तथा च पाठ्यपुस्तकस्य अभ्यासेषु आगतानां
शब्दानां ग्रहणमपि कर्तुं शक्यते)

प्र०१० धातुरूपाणि (यथानिर्दिष्टानि)

(1x4=4)

(यथा शब्दरूपविषये तथैव अत्रापि)

प्र०११ सन्धिम् / सन्धिच्छेदम् ।

(1/2x6=3)

(पाठ्यपुस्तकमधिकृत्य एव । उक्तः
पञ्चदशपाठपर्यन्तम्)

प्र०१२ संख्यात्मकशब्दाः ।

(1x4=4)

(एतः 100 पर्यन्तम्)

प्र०13 प्रकृति-प्रत्ययविभागं संयोजनं च। ($\frac{1}{2} \times 6 = 3$)
(पाठ्यपुस्तकमधिकृत्य एव। इकतः पञ्चदशपाठपर्यन्तम्)

प्र०14 विपरीतार्थकपदानि। ($\frac{1}{2} \times 4 = 2$)
(पाठ्यपुस्तकमधिकृत्य एव। इकतः पञ्चदशपाठपर्यन्तम्)

प्र०15 पदपरिचयम्। ($1 \times 4 = 4$)
(पाठ्यपुस्तकमधिकृत्य पाठ्यपुस्तके आगतानां
धातूनां/शब्दानां परिचयः अथवा पाठ्यक्रमे निर्धारितानां
धातूनां/शब्दानां परिचयः भवेत्।)

प्र०16 निर्देशानुसारम् प्रश्नानामुत्तराणि। ($2 \times 5 = 10$)

अत्र प्रश्नस्य पञ्चभागाः (क. ख. ग. घ. ङ)

अविष्यन्ति, तत्र भिन्न-भिन्न-विषयबोधकाः प्रश्नाः
अविष्यन्ति। एते सर्वे प्रश्नाः पाठ्यपुस्तकस्य
अभ्यासात् एव भविष्यन्ति। विविध-विषय-विवरणम्-

* वाक्येभ्यः अव्ययपदचयनम्।

* समानार्थकपदानि।

* विशेषणविशेष्यमेलनम्।

* भिन्नप्रकृतिकपदचयनम्।

* उपयुक्तकथनानां कृते आम् अनुपयुक्तकथनानां कृते
'न' इति लेखनम्।

* कर्तृपदचयनम्।

* क्रियापदचयनम्।

* उपसर्ग-धातु पृथक्करणम्।

* श्लोकांशयोजनम् श्लोकांशपूर्तिः च।

* घटनाक्रमः।

(अत्र परीक्षापत्रनिर्माता स्वच्छया
विषयचयनं कृत्वा पञ्चप्रश्नाः प्रक्ष्यति।)

प्र०१७ तत्समपदानि ।

($\frac{1}{2} \times 6 = 3$)

(पाठ्यपुस्तकस्य अभ्यासेषु प्रदत्तानि अथवा शब्दार्थेषु)

प्र०१८ लकारपरिवर्तनम् ।

($1 \times 2 = 2$)

(पाठ्यपुस्तकस्य अभ्यासेषु अपि वर्तन्ते अथवा लट्, लृट्, लौट्, लङ् लकारेषु भवेत्)

प्र०१९ संस्कृतभाषासम्बन्धित - बहुविकल्पयुक्ताः

पञ्चप्रश्नाः ।

(1×5)

(संस्कृतभाषासम्बन्धित - मूलभूतविषयाणां उपरि प्रश्नाः स्यात् तथा च प्रत्येकस्य प्रश्नस्य चत्वारि उत्तराणि दत्तानि स्युः)

① नरेश मलौटिया 'शास्त्री'

रा० आदर्श कन्या व० मा० वि० नादौन

जिला - हमीरपुर (हि० प्र०) - 177033

दूरभाष - 9817707260 / 8351007260

② निर्मल शर्मा 'शास्त्री'

रा० उ० पाठशाला

कौ० वा० - धर्मशाला

दूरभाष - 9418385073, 8219409966

समयः होरात्रयम्

सामान्यनिर्देशाः ⇒

१. प्रश्नानाम् उत्तराणि स्पष्टभाषया लिखत ।
२. सर्वे प्रश्नाः अनिवार्याः सन्ति ।
३. प्रश्नाङ्काः पुरतः लिखिताः सन्ति ।

प्र०1 अधोलिखितगद्यांशयोः कस्याचिदेकस्य गद्यांशस्य हिन्दी-
भाषायाम् अनुवादं विधीयन्ताम् । ⑤

(क) प्रेमली अवदत् - अधुना चुल्यां काष्ठानि प्रज्ज्वालय ।
प्रेमलः काष्ठानि प्रज्ज्वाल्य अपृच्छत् - अग्रे किं करवाणि ?
प्रेमली अकथयत् - यावत् चुल्ली सम्यक् न ज्वलति,
तावत् फूल्कुरु, किमन्यत् ? प्रेमलेन चुल्ली सम्यक्
प्रज्वालिता । अथ च अपृच्छत् - अधुना किं करवाणि ?
प्रेमली अवदत् - घटात् हण्ड्यां जलं पूरय । ततः
हण्डीं चुल्याम् उपरि स्थापय ।

(ख) जनवरी मासस्य तृतीये दिवसे 1831 तमे ख्रिस्ताब्दे
महाराष्ट्रस्य नाथगांव-नाम्नि स्थाने सावित्री अजायत ।
तस्याः माता लक्ष्मीबाई पिता च खंडोजी इति अभिहितौ ।
नववर्षदेशीया सा ज्योतिबा फुले महोदयेन परिणीता ।
सौऽपि तदानीं त्रयोदशवर्षकल्पः एव आसीत् । यतोहि
सः स्त्रीशिक्षायाः प्रबलः समर्थकः आसीत् अतः
सावित्र्याः मनसि स्थिता अध्ययनाभिलाषा उत्सं
प्राप्तवती । इतः परं सा साग्रहम् आङ्गलभाषाया
अपि अध्ययनं कृतवती ।

प्र०2 अधोलिखित-श्लोकेषु कयोश्चिद् द्वयोः श्लोकयोः
हिन्दी भाषायाम् अनुवादं क्रियन्ताम् । 4+4=⑧

(क) स्त्रियां रौचमानायां सर्वं तद् रौचते कुलम् ।
तस्यां त्वरौचमानायां सर्वमेव न रौचते ॥

(ख) तनुः कूपो महालम्ब-
स्तले तस्यास्ति पानीयम् ।
कृषन्त्या मे घटं रज्ज्वा
करेऽप्यास्ते महास्फोटः ॥

(ग) वृक्षाग्रवासी न च पक्षिराजः
त्रिनेत्रधारी न च शूलपाणिः ।
त्वग्वस्त्रधारी न च सिद्धयोगी
जलं च विभ्रन्न घटो न मेघः ॥

प्र०३ अधोलिखितम् अनुच्छेदं पठित्वा निर्दिष्ट-प्रश्नानाम्
उत्तराणि संस्कृतभाषायां दीयताम् । $1 \times 5 = 5$

आसीत् कश्चित् चञ्चली नाम व्याधः । पक्षिमृगादीनां
ग्रहणेन सः स्वीयां जीविकां निर्वाहयति स्म । एकदा सः
वने जालं विस्तीर्य गृहम् आगतवान् । अन्यस्मिन्
दिवसे प्रातः काले यदा चञ्चलः वनं गतवान् तदा
सः दृष्ट्वान् यत् तेन विस्तारिते जाले दौर्भाग्याद्
एकः व्याध्रः बद्धः आसीत् । सौऽचिन्तयत्, 'व्याध्रः
मां खादिष्यति अतएव पलायनं करणीयम् ।'

(क) व्याधस्य नाम किम् ?

(ख) चञ्चलः जालं विस्तीर्य कुत्र आगतवान् ?

(ग) जाले कः बद्धः आसीत् ?

(घ) केषां ग्रहणेन चञ्चलः जीविकां निर्वाहयति स्म ?

(ङ) 'खादिष्यति' इत्यस्मिन् पदे लकारः, पुरुषः
वचनम् च किम् ?

प्र०५ पाठ्यपुस्तकम् आधारीकृत्य कस्याश्चित् कस्याः कथायाः ③
सारं हिन्दीभाषायां लिखत— ⑤

- (क) बिलस्य वाणी न कदापि मे श्रुता
(ख) प्रेमलस्य प्रेमल्याश्च कथा

प्र०५ अधोलिखितेषु प्रश्नेषु केषाञ्चित् चतुर्प्रश्नानाम्
उत्तराणि संस्कृतभाषायां लिखत— 1X4=④

- (क) सूर्यः कस्यां दिशायां उदेति ?
(ख) अस्माकं प्रयासः कस्य रक्षणे अपेक्षितः ?
(ग) अत्र वानरपुङ्गवः कः ?
(घ) गजपरिमाणं कः धारयति ?
(ङ) स्वकीयं साधनं किं भवति ?
(च) कस्य यशः नश्यति ?

प्र०६ रेखाङ्कितानि पदानि आधृत्य प्रश्ननिर्माणं
कुरुत— 1X5=⑤

- (क) सुरक्षाप्रबन्धनस्य दायित्वं गजधराः निभालयन्ति स्म ।
(ख) तेषां स्वामिनः असमर्थाः सन्ति ।
(ग) कार्यसमाप्तौ वेतनानि अतिरिच्य सम्मानमपि
प्राप्नुवन्ति ।
(घ) गजधरः सुन्दरः शब्दः अस्ति ।
(ङ) तडागाः संसारसागराः कथ्यन्ते ।

प्र०७ मञ्जूषातः पदानि चित्वा रिक्तस्थानानि पूरयत

नौकाम् , पृथिवी , तदा , चला , अस्तं

1X5=⑤

- (क) सूर्यः पूर्वदिशायाम् उदेति पश्चिमदिशि च
गच्छति ।

(ख) सूर्यः अचलः पृथिवी च।

(ग) स्वकीये अक्षे चूर्णति।

(घ) यदा पृथिव्याः क्षयापातेन चंद्रस्य प्रकाशः अवरुध्यते
..... चन्द्रग्रहणं भवति।

(ङ) नौकायाम् उपविष्टः मानवः स्थिरामनुभवति।

(4)

प्र०८. संस्कृतपाठ्यपुस्तकम् आधारीकृत्य उक्तं श्लोकम्
अर्थसहितं लिखत, यः अस्मिन् प्रश्न-पत्रे न
भवेत्।

(4)

प्र०९. अधोलिखित-शब्देषु केषाञ्चित् चतुर्शब्दानां शब्दरूपाणि
यथानिर्दिष्ट-विभक्तीनां त्रिषु वचनेषु लिखत :

1X4=(4)

(क) लता - प्रथमा-विभक्तिः

(ख) राम - तृतीया-विभक्तिः

(ग) मातृ - पञ्चमी-विभक्तिः

(घ) नदी - सप्तमी-विभक्तिः

(ङ) अस्मद् - द्वितीया-विभक्तिः

(च) फल - सम्बोधन

प्र०१० अधोलिखित-धातुषु केषाञ्चित् चतुर्धातूनां
धातुरूपाणि यथानिर्दिष्ट-लकारपुरुषयोः त्रिषु
वचनेषु लिखत:

1X4=(4)

(क) खाद् - लृट् लकारः, उत्तमपुरुषः।

(ख) भू - लोट् लकारः, प्रथमपुरुषः।

(ग) गम् - लट् लकारः, मध्यमपुरुषः।

(घ) चर् - लङ् लकारः, प्रथमपुरुषः।

(ङ) पा (पिब) - लृट् लकारः, मध्यमपुरुषः।

(च) दृश् (पश्य) - लट् लकारः, उत्तमपुरुषः।

प्र०११. अधोलिखितेषु पदैषु यथापेक्षितं सन्धिं / विच्छेदं ⑤
कुरुत - $\frac{1}{2} \times 6 = ③$

- (क) तस्य + अस्ति \Rightarrow
- (ख) + \Rightarrow अप्यास्ते
- (ग) महालम्बः + तले \Rightarrow
- (घ) + \Rightarrow भरिष्याम्याहारिष्यामि
- (ङ) सु + उक्तिः \Rightarrow
- (च) + \Rightarrow नगाधिराजः

प्र०१२ निम्नलिखितेषु कांश्चित् चतुर्सख्यात्मक-अङ्कान्
संस्कृतशब्देषु लिखतः $1 \times 4 = ④$

16 , 35 , 48 , 66 , 80 , 96 .

प्र०१३ अधोलिखितेषु पदैषु प्रकृति-प्रत्ययविभागं संयोजनं
वा कुरुत - $\frac{1}{2} \times 6 = ③$

- (क) करणीय \Rightarrow +
- (ख) \Rightarrow गम् + क्त्वा
- (ग) \Rightarrow कृ + तुमुन्
- (घ) पठितुम् \Rightarrow ---- +
- (ङ) - - - - - \Rightarrow उप + गम् + ल्यप्
- (च) प्रदाय \Rightarrow ---- + - - - +

प्र०१४ अधोलिखितपदानां विपरीतार्थकपदानि लिखत -

- (क) उदयः $\frac{1}{2} \times 4 = ②$
- (ख) अचलः
- (ग) अन्धकारः

(घ) स्थिरः

6

प्र०15 अधोलिखितेषु पदेषु चतुर्पदानां पदपरिचयं कुरुत । $1 \times 4 = 4$

पश्य, आगच्छ, प्रचलिष्यति, शक्रस्य, तले, मुनिना

प्र०16. यथानिर्दिष्टं कुरुत — $2 \times 5 = 10$

(क) उपयुक्तकथनानां समक्षं 'आम्' अनुपयुक्तकथनानां समक्षं 'न' इति लिखत — $\frac{1}{2} \times 4 = 2$

- 1) कातरो युद्धे युद्ध्यते ।
- 2) कस्तूरी मृगात् जायते ।
- 3) मृगात् सिंहः पलायते ।
- 4) कंसः जघान कृष्णम् ।

(ख) ~~श्लोकान्~~

(ख) विशेषण-विशेष्यानाम् उचितं मेलनं कुरुत — $\frac{1}{2} \times 4 = 2$

विशेष्यपदानि — विशेषणपदानि

संस्कृतिः

अयं

इतिहासे

महत्त्वाधायिनी

प्रदेशः

प्राचीने

समवायः

एकः

(ग) भिन्नप्रकृतिकं पदं चिनुत — $\frac{1}{2} \times 4 = 2$

- (1) गच्छति, पठति, धावति, अहसत्, क्रीडति ।
- (2) दात्रः, सेवकः, शिक्षकः, लेखिका, क्रीडकः ।
- (3) पत्रम्, मित्रम्, पुष्पम्, आम्रः, नक्षत्रम् ।
- (4) व्याघ्रः, भल्लुकः, गजः, कपोतः, वृषभः, सिंहः ।

(घ) अव्ययपदानि चिनुत — $\frac{1}{2} \times 4 = 2$ (7)

- (1) राधा अपि नृत्यति ।
- (2) त्वं कदा गृहं गमिष्यसि ।
- (3) अधुना कः समयः ।
- (4) इदानीं त्वं श्लोकं पठ ।

(ङ) समानार्थकपदानि मेलयत — $\frac{1}{2} \times 4 = 2$

- (1) सलिलम् कुम्भः
- (2) गृहम् जलम्
- (3) द्रुतम् भवनम्
- (4) घटः शीघ्रम्

प्र० 17 अधोलिखितेषु तद्भवपदैषु षड्पदानां तत्समपदानि (संस्कृतपदानि) लिखत । $\frac{1}{2} \times 6 = 3$

- (क) कड़वा
- (ख) तिनका
- (ग) काठ
- (घ) कुँआँ
- (ङ) आज
- (च) खेत
- (द्व) सात
- (ज) चूल्हा

प्र० 18 निम्नलिखित-वाक्येषु कयोश्चित् द्वयोः वाक्ययोः यथानिर्दिष्टं लकारपरिवर्तनम् कुरुत — $1 \times 2 = 2$

- (क) रामः पठति । (लङ्लकारे)
- (ख) त्वम् खेलसि । (लृट्लकारे)
- (ग) अहम् चलामि । (लट्लकारे)

प्र०११ निर्वेशानुसारं उत्तरतः 1X5=5

8

(क) 'अहम्' इति पदस्य कः अर्थः ?

(1) तुम (2) मै (3) वह (4) तू ।

(ख) 'लिखति' इत्यत्र कः लकारः ?

(1) वृद्धलकारः (2) लङ्लकारः (3) लट्लकारः
(4) लोट्लकारः ।

(ग) संस्कृते कति वचनानि सन्ति ?

(1) चत्वारि (2) पञ्च (3) द्वौ (4) त्रीणि ।

(घ) 'मौहनस्य' इत्यत्र का विभक्तिः ?

(1) षष्ठी (2) द्वितीया (3) तृतीया (4) सम्बोधन ।

(ङ) अष्टमकक्षायाः 'सप्तमपाठस्य' नाम किम् ?

(1) सुभाषितानि (2) जलवाहिनी (3) हिमालयः
(4) सप्तभगिन्यः ।

-इति-

(1) नरेश मलौटिया 'शास्त्री',

रा० आदर्श कन्या व० मा० वि० नार्वेन, जिला-हमीरपुर
हि० प्र० - 177033

दूरभाष - 98177 07260, 83510 07260

(2) निर्मल शर्मा 'शास्त्री'

रा० ड० पाठशाला
क्रो० बा० - चमिखाला

दूरभाष - 94188-85073, 82194-09966

N. Shastri